

ВІДГУК офіційного опонента

доктора наук з державного управління, професора, завідувача науково-дослідної лабораторії з дослідження проблем управління у сфері цивільного захисту Навчально-наукового інституту цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України Помази-Пономаренко Аліни Леонідівни на дисертаційне дослідження Петринського Дмитра Валерійовича на тему «Механізми державного регулювання у сфері відновлення аграрного сектору економіки України», поданого на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Актуальність теми дослідження

Актуальність дисертаційного дослідження Петринського Д.В. зумовлена сукупністю взаємопов'язаних глобальних, національних та інституційних викликів, що докорінно змінюють природу функціонування аграрних систем і роль держави в їх відновленні та розвитку. Так, у сучасних умовах аграрний сектор України перестає бути лише галуззю матеріального виробництва та дедалі більше набуває статусу стратегічного системоутворюючого елементу національної безпеки, макроекономічної стабільності та глобальної продовольчої рівноваги.

При цьому повномасштабна збройна агресія РФ в Україні спричинила безпрецедентні руйнування виробничої, логістичної, інфраструктурної та екологічної бази аграрного сектору, що актуалізувало потребу не лише його модернізації, а й комплексного відновлення на якісно новій основі – із впровадженням інноваційних підходів, посиленням стійкості системи, поглибленням цифрової трансформації та забезпеченням відповідності євроінтеграційним вимогам і стандартам. У цьому контексті особливої ваги набуває проблема формування дієвих, гнучких і адаптивних механізмів державного регулювання аграрного сектору, здатних забезпечити одночасно відновлення виробничого потенціалу, інтеграцію до європейського аграрного простору та досягнення цілей сталого розвитку.

Додаткового наукового та практичного значення набуває необхідність гармонізації національної аграрної політики зі Спільною аграрною політикою Європейського Союзу, що передбачає не лише інституційну та нормативно-правову адаптацію, а й переосмислення самої логіки державного втручання в аграрну сферу – від прямого адміністрування до складних систем стимулювання, регулювання ризиків, підтримки інновацій та розвитку людського капіталу.

Таким чином, наукова проблема дослідження механізмів державного регулювання у сфері відновлення аграрного сектору економіки України є надзвичайно актуальною та затребуваною практикою публічного управління. Її розв'язання має не лише теоретичне значення для розвитку публічного управління, а й безпосереднє прикладне значення для формування ефективної,

стійкої та конкурентоспроможної аграрної політики України в умовах глобальної турбулентності.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційне дослідження проводилося в рамках науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка» за темами: «Механізми державного управління регіональним розвитком в умовах переформатування владних відносин» (№ 0120U105292), де автором ідентифіковано особливості аграрного сектору як об'єкта державного регулювання та уточнено понятійно-категорійний апарат у цій сфері; «Публічне управління та децентралізація влади» (№ 0120U101815), де автором визначено перспективні вектори удосконалення механізмів державного регулювання у сфері відновлення аграрного сектору економіки України з урахуванням можливостей імплементації прогресивного зарубіжного досвіду в цій сфері (довідка від 30 березня 2026 року 202/08-566).

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків

Наукові положення та висновки дисертаційної роботи характеризуються високим ступенем обґрунтованості, що досягнуто завдяки репрезентативній джерельній базі та поєднанню загальнонаукових методів зі спеціальними методами дослідження. Серед них такі методи: теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу (для систематизації наукових підходів до тлумачення сутності, структури та змісту механізмів державного регулювання аграрного сектору, а також для формування авторських висновків і теоретичних узагальнень); семантико-етимологічний метод (щодо визначення змісту базових понять дослідження та розробки понятійно-категорійного апарату; системний та структурно-функціональний методи застосовано з метою розгляду аграрного сектору як складної соціально-економічної системи та визначення взаємозв'язків між елементами механізмів державного регулювання); економіко-статистичні методи (аналіз динаміки, структурний аналіз, групування) (для оцінювання стану та тенденцій розвитку аграрного сектору економіки України, результативності державної підтримки та впливу регуляторних інструментів на функціонування аграрних виробників); метод моделювання (для обґрунтування концептуальної моделі комплексного механізму державного регулювання аграрного сектору економіки України та визначення напрямів його вдосконалення в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення); методи абстрагування, загальнонаукового індукції, дедукції, системного аналізу (в усіх розділах роботи).

Джерельну основу роботи становлять офіційні статистичні дані органів державної влади України, нормативно-правові акти ВРУ, КМУ та ЦОВВ у сфері державного регулювання аграрного сектору, аналітичні та звітні матеріали міжнародних організацій (ФАО, Світового банку, ОЕСР, ЄК), наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, матеріали фахових періодичних видань, інформаційні ресурси офіційних вебсайтів, а також власні

праці й узагальнення автора, виконані на основі зібраних та систематизованих даних.

Високий рівень достовірності отриманих результатів також засвідчується апробацією на наукових заходах та впровадженням результатів дослідження у практичну діяльність органів державної влади та закладів вищої освіти в Україні.

Структура і зміст дисертаційної роботи. Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Структурно дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації – 274 сторінки. Обсяг основного тексту становить 229 сторінок. Робота містить 26 таблиць, 14 рисунків, 4 додатки, список використаних джерел налічує 327 найменувань (з них 33 – іноземних).

У цілому логіка викладання матеріалу корелюється з предметом дослідження і обраними методами дослідження. Це дозволило здобувачеві сформулювати підґрунтя з наукових підходів і концепцій, які лягли в основу її наукових розвідок. Для дисертації характерна системність та ясність викладення матеріалу, вміння виділити суттєві моменти, чітка їх аргументація.

Щодо структури роботи, то її архітектоніка є виваженою. Матеріал результатів дисертаційного дослідження викладений логічно та послідовно, науковою мовою. Детальне вивчення тексту дисертації дає підстави стверджувати про глибоке розуміння проблематики та завдань, поставлених для вирішення, а підхід до викладу отриманих результатів дослідження відзначається системністю та ґрунтовністю опрацювання матеріалу за темою дослідження.

У 1-му розділі *«Теоретико-методичні основи державного регулювання аграрного сектору»* (стор. 27-89) проаналізовано напрями наукової рефлексії щодо феномену державного регулювання та уточнено понятійно-категорійний апарат у цій сфері. Окрім того, автором з'ясовано специфіку аграрного сектору як об'єкта державного регулювання й удосконалено обґрунтування сутності та складу механізмів державного регулювання аграрного сектору (серед них: організаційний, нормативно-правовий, фінансово-економічний, інформаційно-комунікативний, науково-дослідний), які функціонують не ізольовано, а перебувають у тісному інтегративному взаємозв'язку, формуючи єдину систему державного впливу на розвиток аграрної сфери.

У 2-му розділі *«Особливості формування та розвитку механізмів державного регулювання аграрного сектору економіки України»* (стор. 90-156) дисертантом проаналізовано стан аграрного сектору економіки України та на цій основі доведено об'єктивну необхідність його державного регулювання; уточнено та систематизовано особливості формування й розвитку механізмів державного регулювання аграрного сектору економіки України. При цьому важливим здобутком розділу є уточнення та систематизація основних проблем, що супроводжують формування та реалізацію згаданих вище механізмів державного регулювання аграрного сектору економіки України.

У 3-му розділі «Напрями вдосконалення механізмів державного регулювання у сфері відновлення аграрного сектору економіки України» (стор. 157-221) розглянуто специфіку формування Спільної аграрної політики Європейського Союзу та визначено цільові напрями імплементації для України; сформовано перспективні вектори вдосконалення механізмів державного регулювання аграрного сектору економіки України; розроблено й обґрунтовано модель комплексного механізму державного регулювання аграрного сектору економіки України. На цій підставі узагальнено основні концептуальні положення, які створюють методологічне підґрунтя для подальшого вдосконалення державної аграрної політики, орієнтованої на підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва, розвиток людського капіталу сільських територій та забезпечення довгострокової продовольчої безпеки держави (у т.ч. й в умовах повоєнного відновлення економіки України).

Висновки за кожним розділом є обґрунтованими, достовірними, повними та відповідають поставленим завданням.

Дисертаційна робота написана державною мовою із дотриманням наукового стилю та використанням у дослідженні спеціальної термінології. За рівнем наукової новизни, змістом, логікою викладеного матеріалу, узагальненнями, висновками та пропозиціями є завершеним науковим дослідженням та відповідає спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Отже, за своєю структурою та оформленням дисертація відповідає вимогам наказу МОН України від 12.01.2017 р. № 40.

Основні наукові результати, одержані автором, та їх новизна

Погоджуючись із сформульованими в дисертаційній роботі конкретними положеннями, що визначають наукову новизну отриманих результатів, варто відмітити ті, що містять чітко виражені ознаки наукової новизни. Зокрема, в дисертаційній роботі:

у перше:

– розроблено й обґрунтовано модель комплексного механізму державного регулювання аграрного сектору економіки України, складові якого (організаційний, нормативно-правовий, фінансово-економічний, інформаційно-комунікативний та науково-дослідний механізми) перебувають у взаємній обумовленості та детермінуються єдиною цільово-функціональною архітектонікою, яка включає: а) мету, завдання та функції державного регулювання аграрного сектору, зорієнтовані на досягнення стратегічних пріоритетів у цій сфері; б) чітко ідентифіковані об'єкти та суб'єкти державного регулювання аграрного сектору, структуровані відповідно до рівнів публічного управління та сфер регуляторного впливу; в) систему базових і специфічних принципів державного регулювання аграрного сектору, що формують методологічну основу функціонування комплексного механізму; г) інтегровану сукупність форм, напрямів, методів, інструментів та важелів державного впливу, спрямованих на підвищення ефективності та

інклюзивності розвитку аграрного сектору в умовах структурних трансформацій (у т.ч. й у повоєнний період);

удосконалено:

– обґрунтування сутності та складу механізмів державного регулювання аграрного сектору (серед них: організаційний, нормативно-правовий, фінансово-економічний, інформаційно-комунікативний, науково-дослідний), які функціонують не ізольовано, а перебувають у тісному інтегративному взаємозв'язку, формуючи єдину систему державного впливу на розвиток аграрної сфери. Цей зв'язок проявляється на кількох взаємодоповнюючих рівнях, де організаційний та нормативно-правовий механізми створюють “рамки” та ціннісні орієнтири, фінансово-економічний – ресурси, інформаційно-комунікативний – інформативну координацію, а науково-дослідний – стратегічне та інноваційне підґрунтя для розвитку аграрного сектору. Відповідно їх взаємодія забезпечує цілісність, ефективність і стійкість державної аграрної політики;

– теоретико-методичні основи державного регулювання в контексті обґрунтування особливостей, що притаманні сучасній парадигмі державного регулювання аграрного сектору;

набули подальшого розвитку:

– понятійно-категорійний апарат у галузі публічного управління та адміністрування, завдяки уточненню сутності таких понять як: “державне регулювання” – цілеспрямований вплив держави (державного управління та уповноважених державою суб'єктів) на відповідну галузь народного господарства чи сферу суспільного життя з метою забезпечення її функціонування в заданому режимі з використанням різноманітних норм, принципів, інструментів/засобів і методів такого впливу; “державне регулювання аграрного сектору” – цілеспрямований вплив держави (органів державного управління та/або уповноважених державою суб'єктів) на забезпечення функціонування аграрного сектора в заданому режимі, що здійснюється у мінливих умовах конкурентного середовища з використанням різноманітних норм, принципів, інструментів/засобів і методів такого впливу згідно завдань і функцій державної політики в цій сфері;

– концептуальні положення, що створюють методологічне підґрунтя для подальшого вдосконалення державної аграрної політики, орієнтованої на підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва, розвиток людського капіталу сільських територій та забезпечення довгострокової продовольчої безпеки держави (у т.ч. й в умовах повоєнного відновлення економіки України);

– перспективні вектори вдосконалення механізмів державного регулювання у сфері відновлення аграрного сектору України, що сформовано на осмисленні ціннісних орієнтирів реформованої національної аграрної сфери, та, які охоплюють специфіку її функціонування в умовах післявоєнного відновлення й передбачають адаптивну імплементацію прогресивних засад Спільної аграрної політики Європейського Союзу з урахуванням інституційних, економічних і соціо-екологічних особливостей України.

Практичне значення одержаних результатів

Сформульовані в дисертаційній роботі теоретичні положення та прикладні рекомендації спрямовані на підвищення ефективності державного регулювання аграрного сектору України. Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що теоретичні положення та висновки дисертації доведені до рівня теоретико-методичних та науково-практичних рекомендацій і використані в практичній діяльності: Кіровоградської обласної військової адміністрації (зокрема використані Департаментом агропромислового розвитку) (довідка від 09 лютого 2026 року № 24.01-06/231/0.24); Національного університету «Чернігівська політехніка» (довідка від 30 березня 2026 року 202/08-566); Центральноукраїнського національного технічного університету (довідка від 26 грудня 2025 року № 45-15/40-21-18/1856/1).

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях та особистий внесок здобувача

Загальні положення та основні ідеї та зміст дисертації відображено у 15 публікаціях, зокрема в: 8 статтях в наукових фахових виданнях України та інших держав з наряду, з якого підготовлено дисертацію (у тому числі: 1 – у виданнях іноземних держав, 6 – у друкованих фахових виданнях України з державного управління, 1 – в електронному фаховому виданні); 7 тезах за матеріалами науково-практичних конференцій. Тобто в наукових публікаціях повного мірою відображено основний зміст та результати дисертаційного дослідження.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушення академічної доброчесності. Дисертант дотримувався норм та принципів академічної доброчесності, норм законодавства про авторське право, порушень яких, як і академічного плагіату, не виявлено. У дисертації наявні посилання на відповідні джерела, зазначені у списку використаних джерел, а також визначено особистий внесок автора в опублікованих у співавторстві працях.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Загалом оцінюємо дисертаційне дослідження Петринського Дмитра Валерійовича як здійснене на високому науково-теоретичному рівні. У той же час, деякі його положення є дискусійними та потребують більш детального аналізу, а саме:

1. У підрозділі 2.3 автором окреслено роль цифровізації в розвитку інформаційно-комунікативного механізму державного регулювання аграрного сектору. Однак поза увагою залишилися питання аудиту цифрових рішень у рамках функціонування Державного аграрного реєстру (ДАР) (що є критично важливим для забезпечення прозорості, підзвітності та довіри до цифрових інструментів державного регулювання аграрного сектору України), а також

питання врегулювання застосування технологій штучного інтелекту в аграрному секторі (зокрема, відсутність визначених етичних, правових й управлінських засад його впровадження в процеси прийняття рішень і прогнозування в аграрній політиці в Україні).

2. У продовження відзначимо, що в підрозділах 2.3 та 3.2 автор слушно артикулює на необхідності розвитку дорадництва та трансферу знань в аграрній сфері України. У той же час, автор недостатньо конкретизує роль регіональних інноваційних кластерів, аграрних хабів і взаємодії між наукою, бізнесом та органами публічної влади у забезпеченні інноваційного розвитку аграрного сектору. На наше переконання, наукова та практична цінність дисертаційної роботи суттєво підвищилася б за умови більш детальної експлікації означеної проблематики.

3. У контексті обґрунтування перспективних векторів відновлення аграрного сектору в Україні (стор. 180-185, 201) автор слушно акцентує увагу на інвестиційній привабливості галузі. Однак недостатньо розкритими є механізми залучення приватного капіталу й інструменти публічно-приватного партнерства для реалізації масштабних проєктів післявоєнної відбудови в аграрній сфері.

4. У дисертаційному дослідженні автор приділяє значну увагу системним механізмам державного регулювання аграрного сектору (серед них організаційний, нормативно-правовий, фінансово-економічний, інформаційно-комунікативний, науково-дослідний). Це дозволило автору сформувати цілісну модель комплексного механізму державного регулювання аграрного сектору економіки України. Принагідно відзначимо, що дисертаційна робота тільки б виграла, якби в ній було конкретизовано прикладний інструментарій її реалізації.

Разом із тим, висловлені зауваження та рекомендації не зменшують цінність наукових результатів дисертації, яка є самостійним, цілісним, завершеним дослідженням, свідчить про високий рівень професійної підготовки здобувача й демонструє наявність власної авторської позиції.

Загальні висновки та оцінка дисертації

Дисертаційне дослідження Петринського Дмитра Валерійовича на тему «Механізми державного регулювання у сфері відновлення аграрного сектору економіки України» містить наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні результати проведених здобувачем досліджень, що мають істотне значення для галузі знань «Публічне управління та адміністрування», а також свідчить про особистий внесок здобувача в науку та характеризується єдністю змісту. З огляду на актуальність, новизну, важливість здобутих автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, практичну цінність сформульованих положень і висновків, вважаємо, що дисертаційна робота є самостійним, оригінальним, завершеним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне наукове завдання в галузі знань «Публічне управління та адміністрування», пов'язане з обґрунтуванням теоретико-методичних засад формування й розвитку механізмів державного регулювання аграрного

сектору та розробленням науково-практичних рекомендацій щодо їх концептуалізації в контексті відновлення аграрного сектору економіки України.

Таким чином, дисертаційне дослідження Петринського Дмитра Валерійовича на тему «Механізми державного регулювання у сфері відновлення аграрного сектору економіки України» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами) та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою КМУ від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами, внесеними згідно з постановами КМУ № 341 від 21.03.2022 р., № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024). Отже, Петринський Дмитро Валерійович, автор дисертації на тему «Механізми державного регулювання у сфері відновлення аграрного сектору економіки України», заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю «281 Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

доктор наук з державного управління,
професор, завідувач науково-дослідної
лабораторії з дослідження проблем
управління у сфері цивільного захисту
Навчально-наукового інституту
цивільного захисту
Національного університету
цивільного захисту України

 Аліна ПОМАЗА-ПОНОМАРЕНКО

Підпис Аліни Помази - Пономаренко
засвідчую

Чесний секретар
к.психол.н., с.п.с.

Андрій Побідоша